

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.7(2)/2.2024.21
UDC 373.3.091.33-027.22:793.5/.7

GAME TECHNOLOGIES AS A TOOL FOR DEVELOPING THE COMMUNICATIVE CULTURE OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN

Olena Matviienko

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Primary Education and
Innovative Pedagogy,
Dragomanov Ukrainian State University,
9, Pyrohova Str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5746-4864>
e-mail: o.v.matviyenko@npu.edu.ua

Maksym Yevdokymov

PhD student in Pedagogy,
Dragomanov Ukrainian State University,
9, Pyrohova Str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0002-2865-5191>
e-mail: Emn080808@gmail.com

Abstract. The article is devoted to the study of the important role of game technologies in the formation of primary schoolchildren's communicative culture in educational activities. Communicative culture is an important component of child development, which includes the skills of effective interaction, tolerance in communication and the ability to express their thoughts and emotions. The development of these skills contributes to the social adaptation of children, which is a key task of primary education. Game technologies, as a pedagogical tool, not only facilitate the learning of educational material, but also create an atmosphere of active learning where children can take initiative and cooperate with each other, forming collective values.

The article discusses various types of game technologies, including role-playing and didactic games, which are aimed at developing students' communicative competencies. Particular attention is paid to role-playing games, where students model real-life situations, which helps to develop effective communication and empathy skills. These game-based learning activities improve students' speech and teamwork skills, as well as develop creativity and out-of-the-box thinking.

Emphasis is placed on the development of emotional intelligence, which is important for a communicative culture, as it allows students to establish effective social interactions with others. Game-based methods help to develop motivation to learn, as children learn better through play, forming a positive attitude towards learning and communication with peers and teachers.

Adapting game technologies to the individual characteristics of students is important for effective teaching of children with different developmental rates and personal needs. The flexibility of gaming technologies allows teachers to individualize their approach by selecting appropriate tasks and forms of interaction, which significantly improves learning outcomes and perception of the material.

The paper emphasizes that the introduction of game technologies into the educational process is an effective means of forming the communicative culture of primary schoolchildren. This approach ensures the development of speech skills and has a positive impact on the social adaptation of children, their ability to cooperate, constructive conflict resolution and mutual understanding in the group.

Key words: game technologies, communicative culture, social adaptation, junior schoolchildren, emotional intelligence, educational process, role-playing games, didactic games, improvisational games.

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.7(2)/2.2024.21
УДК 373.3.091.33-027.22:793.5/.7

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Матвієнко О. В.

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-5746-4864>
e-mail: o.v.matviyenko@npu.edu.ua

Євдокимов М. М.

здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0002-2865-5191>
e-mail: Emn080808@gmail.com

Анотація. Стаття присвячена вивченню важливої ролі ігрових технологій у формуванні комунікативної культури молодших школярів у навчально-виховній діяльності. Комунікативна культура є важливою складовою розвитку дитини, що охоплює навички ефективної взаємодії, толерантності у спілкуванні та здатності виражати свої думки й емоції. Формування цих навичок сприяє соціальній адаптації дітей, що є ключовим завданням початкової освіти. Ігрові технології, як педагогічний інструмент, не лише сприяють засвоєнню навчального матеріалу, але й створюють атмосферу активного навчання, де діти можуть проявляти ініціативу та співпрацювати один з одним, формуючи колективні цінності.

У статті розглянуто різні види ігрових технологій, зокрема рольові та дидактичні ігри, які спрямовані на розвиток комунікативних компетентностей учнів. Особливу увагу приділено рольовим іграм, де школярі моделюють реальні життєві ситуації, що допомагає формувати навички ефективного спілкування та співпереживання. Такі ігрові форми навчання покращують мовленнєві навички й здатність працювати в команді, а також розвивають креативність і нестандартне мислення.

Акцент зроблено на розвитку емоційного інтелекту, важливого для комунікативної культури, адже він дозволяє учням налагоджувати ефективні соціальні взаємодії з оточенням. Ігрові методи сприяють розвитку мотивації до навчання, адже через гру діти краще засвоюють навчальний матеріал, формуючи позитивне ставлення до навчання та спілкування з однокласниками та педагогами.

Адаптація ігрових технологій до індивідуальних особливостей учнів є важливою для ефективного навчання дітей з різними темпами розвитку та особистісними потребами. Гнучкість ігрових технологій дозволяє вчителям індивідуалізувати підхід, підбираючи відповідні завдання та форми взаємодії, що суттєво покращує результати навчання та сприйняття матеріалу.

У роботі підкреслено, що впровадження ігрових технологій у навчально-виховний процес є ефективним засобом формування комунікативної культури молодших школярів. Цей підхід забезпечує розвиток мовленнєвих навичок і позитивно впливає на соціальну адаптацію дітей, їхню здатність до співпраці, конструктивного вирішення конфліктів та взаєморозуміння в групі.

Ключові слова: ігрові технології, комунікативна культура, соціальна адаптація, молодші школярі, емоційний інтелект, навчально-виховний процес, рольові ігри, дидактичні ігри, імпровізаційні ігри.

Вступ та сучасний стан проблеми дослідження. Сучасна освітня система спрямована на підготовку особистості, здатної гнучко адаптуватися до динамічних соціально-економічних змін, активно брати участь у суспільному житті та ефективно комунікувати в різних соціальних контекстах. У сучасних умовах глобалізації, цифровізації та переоцінки ціннісних орієнтацій виникає нагальна потреба у формуванні комунікативної культури у молодших школярів, що є основою для їх успішної соціальної інтеграції. Комунікативна культура включає здатність не лише передавати свої думки, але й проявляти активне слухання, емпатію, здатність до співпраці, вміння конструктивно вирішувати конфлікти. Все це є надзвичайно важливим у контексті освіти, яка покликана сприяти гармонійному розвитку особистості в умовах нових викликів та потреб глобалізованого світу.

Розвиток комунікативної культури вимагає використання інтерактивних педагогічних технологій, здатних поєднувати пізнавальні та соціальні аспекти навчання. Одним із найефективніших інструментів для цього є ігрові технології, що природно відповідають психологічним потребам молодшого шкільного віку. Вони забезпечують умови для цікавого, інтерактивного навчання, яке не тільки мотивує до засвоєння знань, але й сприяє формуванню соціальних моделей поведінки у безпечному середовищі. Завдяки цьому гра є одним із найпотужніших засобів формування емоційної та комунікативної культури, розвиваючи в дітей уміння адекватно виражати власні емоції, розуміти почуття інших та налагоджувати взаємодію з однолітками і дорослими [4].

Значення гри як педагогічного інструмента підкреслювали такі науковці, як та О. О. Вербицький, Л. С. Виготський, В. О. Сухомлинський та ін., які відзначали її вплив на розвиток мислення, соціальної взаємодії та морального виховання. Л. С. Виготський, зокрема, розглядав гру як особливу форму діяльності, де дитина вчиться будувати уявні ситуації, засвоює ролі, що формують базові комунікативні навички та розвивають абстрактне мислення. На думку В. О. Сухомлинського, гра є не просто розважальною активністю, а важливим компонентом навчального процесу, через який відбувається засвоєння моральних норм, що сприяють формуванню емпатії і соціальної відповідальності. О. О. Вербицький також вказував на значення гри як інструмента, що забезпечує соціальну взаємодію, формування почуття власної гідності та здатності до самовираження.

Сучасні дослідження у сфері педагогіки та психології підтверджують ефективність ігрових технологій у розвитку комунікативних компетентностей. Ігрові методи поєднують навчальні й виховні компоненти, створюючи середовище, у якому діти можуть відкрито виражати свої думки, почуття та взаємодіяти один з одним. У такому контексті рольові ігри та дидактичні моделі, наприклад, стимулюють розвиток соціальної поведінки, а також сприяють кращому сприйняттю навчального матеріалу і формуванню позитивного ставлення до процесу навчання. Крім цього, гра стимулює пізнавальну активність дітей, що стає основою для формування цінностей і норм, які вони застосовуватимуть у майбутньому.

Незважаючи на суттєві позитивні зміни в сучасних освітніх програмах, ігрові технології у вітчизняній початковій школі все ще не займають належного місця

і використовуються переважно епізодично. Багато педагогів надають перевагу традиційним методам навчання, зосереджуючись на передачі академічних знань, що значно звужує можливості для розвитку комунікативних і соціальних навичок. За цих обставин дослідження ігрових технологій та їх систематичне впровадження у навчально-виховний процес набуває особливої актуальності [11].

Крім того, сучасні дослідження демонструють, що ігрові технології не лише сприяють засвоєнню знань, але й покращують загальний рівень зацікавленості дітей у навчанні, позитивно впливають на їхню самоорганізацію, розвиток творчих і критичних здібностей. В умовах мультикультурного середовища та зростання культурного різноманіття серед учнів, комунікативна культура стає важливим чинником, який сприяє адаптації дитини до різних соціокультурних моделей та допомагає будувати толерантні відносини з іншими. Ігрові технології дають можливість дітям розвивати розуміння своєї ролі в колективі, формувати відповідальне ставлення до своїх дій і рішень, а також сприяють розвитку критичного мислення, навичок взаємодії та прийняття рішень [10].

Актуальність даного дослідження обумовлена зростаючою необхідністю розробки та систематизації ефективних педагогічних методик для розвитку комунікативної культури молодших школярів.

Мета і завдання дослідження. Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування особливостей впровадження ігрових технологій як ефективного інструменту формування комунікативної культури молодших школярів.

Для досягнення цієї мети необхідним є вирішення наступних **завдань**: 1) аналіз наукових джерел і досліджень щодо використання ігрових технологій у розвитку комунікативних навичок дітей молодшого шкільного віку; 2) вивчення впливу різних видів ігор на формування комунікативної культури учнів, зокрема таких навичок, як співпраця, слухання, аргументація, критичне мислення і емпатія; 3) дослідження впливу ігрових технологій на розвиток емоційного інтелекту та соціальної адаптації школярів; 4) розробка практичних рекомендацій для педагогів з інтеграції ігрових технологій у навчальний процес для формування комунікативних компетенцій учнів.

Реалізація зазначених завдань передбачає використання комплексу теоретичних і емпіричних **методів**, що допоможуть краще зрозуміти, яким чином ігрові технології сприяють розвитку комунікативної культури молодших школярів, а також надасть педагогам інструменти для ефективного використання цих технологій у навчальному процесі.

Дослідження спрямоване на глибше розуміння процесу формування комунікативної культури молодших школярів за допомогою ігрових технологій. Це відкриває нові можливості для вдосконалення навчальних методів і сприяє розвитку комунікативних здібностей учнів, що є важливим для їхньої успішної соціальної інтеграції та подальшого зростання як активних членів суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У психолого-педагогічній літературі мовленнєва діяльність розглядається як система мовленнєвих дій, які забезпечують *спілкування* – взаємодію двох або кількох мовців з метою обміну інформацією, що реалізується під час слухання, говоріння, читання і письма. Усі види мовленнєвої діяльності становлять основу спілкування як психологічної діяльності, а розвиток їх необхідний для формування умінь відтворювати й створювати (продукувати).

Поняття «спілкування» тісно пов'язане з терміном «комунікація».

Зміст поняття «комунікація» трактується по-різному:

– *комунікація*, за словниковими визначеннями, – це спілкування, що характеризується переданням інформації від однієї людини до іншої [2, с. 988]; як лінгвістичний термін – те саме, що спілкування, зв'язок [13, с. 254];

– спілкування, обмін думками, фактами, ідеями; специфічна форма взаємодії людей у процесі їхньої пізнавально-трудової діяльності; людська форма комунікації, характеризується функціонуванням мови [12, с. 254];

– поняття, яке використовується: для характеристики структури ділових і міжособистісних відносин, для характеристики обміну інформацією в людському суспільстві взагалі. В останньому випадку комунікація виступає як один з аспектів людського спілкування – інформаційний [14, с. 225].

Отже, *комунікація* – це процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами, спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів із метою передавання та отримання інформації. Як бачимо, у наведених визначеннях комунікація пояснюється через спілкування і трактується як ширша наукова категорія.

Погоджуємося з Ю. Косенко, яка стверджує, що як терміни «комунікація» і «спілкування» можуть об'єднуватися тим, що означають в широкому значенні спілкування між людьми.

«Слово «комунікація», – пише автор, – прийшло до нас через англійську мову (communication) від лат. *communicatio* – єдність, передача, з'єднання, повідомлення, пов'язаного з дієсловом (лат.) *communico* – роблю спільним, повідомляю, з'єдную, похідним від (лат.) *communis* – спільний. Спільною ознакою цих понять є ідея єдності, проте є певна обмеженість слова «спілкування» щодо функціонування його в науковій сфері, оскільки питання вивчення процесів спілкування (комунікації) в західній науці було порушено набагато раніше, ніж в українській, тому слово «спілкування» має переважно нетермінологічний характер вживання. Усе це спричинилося до тлумачення кальки англійського слова «комунікація» як терміну з багатозначною структурою й обмеженого вживання рідного «спілкування» на позначення, зокрема, процесів масової комунікації» [3, с. 17-18]. Ураховуючи змістову близькість понять «спілкування» і «комунікація», в нашому дослідженні вживатимемо їх як синонімічні.

Отже, підсумовуючи все вищезазначене, спробуємо окреслити розуміння *ефективного спілкування* чи комунікації таким чином: це мотивована свідомо комунікативна взаємодія двох чи більшої кількості комунікантів, які характеризується вмінням доречно й швидко орієнтуватися в умовах спілкування, враховувати їх відповідно до змісту повідомлення, добирати адекватні вербальні й невербальні засоби для передачі думки з метою забезпечення зворотного зв'язку, а також вміння оцінювати своє мовлення з позиції відповідності задумів і вміти корегувати його задля досягнення повного взаєморозуміння.

З таких позицій цілком правомірно стверджувати, що повноцінного ефективного спілкування треба вчитися. Зауважимо, що воно – це не формулювання окремих речень, а передача цілісного певного смислу, акумульованого в тексті, де якість спілкування буде залежати від уміння володіти прийомами мовленнєвої діяльності. А отже, особливої значущості в суспільстві в наш час та навчанні учнів у сучасній школі набуває комунікативна компетентність, що диктується вимогами життя й визначається як ключова компетентність учнів початкової школи, що й зазначається в Державному стандарті НУШ.

Наголосимо, що серед ключових компетентностей, які фіксують суспільно визначений комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень, у Концепції НУШ головною є компетентність *спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами* як уміння усно й письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів); здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час; усвідомлення ролі ефективного спілкування [9].

На користь цього твердження свідчать позиції учених Н. Бібік і О. Онопрієнко, які констатують, що в Національній рамці кваліфікацій (НРК) компетентність подано «як здатність випускника початкової школи самостійно використовувати в певному контексті різноманітні знання й уміння. До них віднесені: формування суджень, *комунікативність*, автономність і відповідальність, здатність до навчання й розвитку (уміння вчитися)» [1, с. 90]. Комунікативність на цьому рівні розглядається як соціальна компетентність, що виявляється у здатності взаємодіяти у групах під час виконання спільних завдань, реалізовувати певну рольову поведінку, логічно висловлювати власні думки, вести діалог, здійснювати суспільно корисну діяльність [1, с. 91].

Не маючи на меті вдаватися до деталізованого аналізу поняття «комунікативна компетентність», усе ж вважаємо за доцільне подати розуміння даної дефініції в контексті проблеми нашого дослідження.

Наголосимо, що в останні роки науковці активно розглядають теорію комунікативної компетентності в контексті мовленнєвої поведінки.

Відповідно до неї пропонують навчатися мов для встановлення співробітництва, міжкультурного діалогу, для координації дій, запобігання конфліктам. Відповідно, більшість дослідників розглядає здатність людей до ефективного спілкування усною чи письмовою рідною та іноземними мовами як суттєву ознаку комунікативної компетентності.

У розумінні *комунікативної компетентності* ми однакові з Н. Соняк, яка трактує цю дефініцію як інтегровану здатність особистості, що виявляється передусім через набуття досвіду комунікативної діяльності, уміння усно й письмово висловлювати свої думки, почуття в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті, чітко й аргументовано пояснювати факти, а також через формування мотиваційно-ціннісної основи спілкування, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовияву, готовність уживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях [15, с. 29].

Тож, *комунікативна компетентність* як умова ефективного спілкування – це мотивований живий процес взаємодії між учасниками комунікації, спрямований на реалізацію конкретних життєвих настанов, який відбувається на основі зворотного зв'язку. Ефективність спілкування досягається передачею цілісного певного смислу за наявності вмінь: орієнтації в умовах спілкування; усвідомлення комунікативних завдань; вміння правильно планувати висловлювання; доцільно вибирати зміст спілкування; знаходити адекватні засоби для передачі означеного змісту; забезпечувати зворотний зв'язок; оцінювати своє мовлення з позиції відповідності задумів й уміти корегувати його в наступній комунікації чи під час поточної.

Таким чином, комунікативна компетентність виступає базовою умовою ефективного спілкування й значною мірою залежить від визначення її рівневої характеристики та основних компонентів (ціле-мотиваційного, комунікативно-ког-

нітивного, комунікативно-діяльнісного) відповідно до визначеної структури комунікативної компетентності.

Ігрові технології в освітньому процесі є ключовим інструментом формування комунікативної культури дітей молодшого шкільного віку, оскільки створюють природне, привабливе середовище для спілкування, де діти можуть взаємодіяти в ненав'язливій, комфортній формі. Важливість гри полягає в її здатності розвивати комунікативні навички, спонукати дітей до вільного обміну думками, емоціями та ідеями, що є основою для майбутньої соціальної адаптації. Ігрова діяльність у класі дозволяє не лише покращити мовленнєві навички дітей, а й сприяє розвитку їхнього критичного мислення, формує здатність аналізувати, структурувати та чітко висловлювати власні думки, аргументувати свою позицію, а також слухати і сприймати інформацію від оточуючих [3].

Рольові ігри є одними з найбільш ефективних серед різних видів ігрових технологій, спрямованих на розвиток комунікативної культури. У процесі гри діти мають змогу відчувати себе в різних соціальних ролях, таких як лікар, вчитель, дослідник або продавець, що дозволяє їм краще зрозуміти структуру соціальних відносин і засвоїти важливі життєві цінності, як-от відповідальність і повага до співрозмовника. Наприклад, у грі «Лікар і пацієнт» дитина вчиться ставити запитання, проявляти турботу і підтримувати інших, що розвиває здатність до емпатії та взаємодії на основі розуміння і співчуття. Завдяки цьому, діти опановують важливі навички міжособистісного спілкування, такі як вміння слухати, розуміти емоції інших, виявляти терпимість, а також розвивають відповідальність за свої слова та дії [6].

Дидактичні ігри, такі як квести, тести й головоломки, також є потужними інструментами формування комунікативних здібностей, оскільки вони поєднують освітні завдання з активною командною роботою. Така діяльність сприяє формуванню у дітей навичок групової роботи, що є важливим у сучасному соціальному контексті, адже у процесі виконання колективних завдань, як-от проходження квесту чи вирішення головоломки, діти обговорюють плани дій, узгоджують власні ідеї з позиціями інших, знаходять компроміси. Це сприяє їхньому вмінню аргументувати свої думки, будувати конструктивний діалог, що є основою для формування толерантності й взаємної поваги. Використання дидактичних ігор в освітньому процесі створює можливість для розвитку таких навичок, як вміння співпрацювати, вирішувати конфлікти, аналізувати інформацію, що надзвичайно важливо для соціалізації в сучасному суспільстві.

Імпровізаційні ігри, в свою чергу, мають величезний потенціал для розвитку творчих і адаптивних здібностей у дітей. Завдяки таким іграм школярі навчаються швидко реагувати на змінні обставини, приймати рішення у нових ситуаціях без підготовки, що сприяє розвитку гнучкості мислення та креативності. Наприклад, у грі «Пригода на невідомій планеті» діти вигадують способи спілкування з уявними істотами, що сприяє не лише розвитку фантазії, а й формує у них вміння розуміти й адаптуватися до нетипових умов, висловлювати свої думки та почуття нестандартними способами. Це дозволяє дітям ставати більш впевненими в собі, оскільки вони відчують підтримку в ігровому середовищі, вчать ефективно працювати в команді та розвивають здатність до самовираження, що є надзвичайно важливим у сучасному світі.

Окрім вербальних навичок, ігрові технології активно впливають на розвиток невербальних аспектів комунікативної культури, як-от здатність розуміти й передавати емоції через жести, міміку, інтонацію. Ці складові є основою для формування емоційного інтелекту, який допомагає дітям краще розуміти емоції інших,

висловлювати підтримку, знаходити спільну мову з однолітками та дорослими. Рольові ігри з відомими героями чи уявними персонажами дозволяють дітям вчитися виражати емоції різними способами, що сприяє розвиткові емпатії та здатності до виявлення емоційного стану оточуючих [4].

Ігрове середовище також створює безпечну атмосферу, де діти можуть експериментувати з різними моделями поведінки і не боятись осуду або критики. Ця особливість гри є надзвичайно важливою для емоційного розвантаження школярів, що допомагає знімати тривожність, стимулює допитливість і сприяє формуванню впевненості в собі. Учителі можуть використовувати цю властивість ігрового процесу для створення простору, де діти можуть вільно висловлювати свої почуття і думки, що сприяє формуванню їхньої емоційної та соціальної стійкості [5].

Для ефективного використання ігрових технологій у навчанні молодших школярів є кілька рекомендацій:

1. Використання гри на різних етапах уроку [7]: на етапах мотивації, закріплення матеріалу та рефлексії, щоб покращити засвоєння знань і розвивати комунікацію.

2. Організація активної групової роботи в ігровому процесі, що сприяє розвитку колективних навичок.

3. Підтримка емоційної безпеки, де діти відчувають, що їхні ідеї і почуття цінуються.

Тож, ігрові технології є необхідним компонентом сучасного освітнього процесу, який допомагає дітям опановувати навички комунікації, співпраці, емоційного інтелекту та здатність до критичного мислення. Завдяки цим технологіям, молодші школярі здобувають важливий досвід, що формує їх як активних і соціально зрілих особистостей, здатних до ефективної взаємодії та успішної адаптації в сучасному суспільстві.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Дослідження показало, що ігрові технології є ефективним засобом для формування комунікативної культури у молодших школярів, оскільки вони сприяють глибокому зануренню дітей у процеси соціальної взаємодії, розвитку навичок співпраці, емпатії та відповідальності. В умовах гри діти отримують можливість вільно висловлювати свої думки, обговорювати їх з іншими, слухати і розуміти різні точки зору, що сприяє їхньому соціальному і особистісному розвитку. Такі навички є надзвичайно важливими для учнів молодшого шкільного віку, коли формується їхній базовий досвід комунікації, здатність до командної роботи, критичне мислення, самоконтроль і відкритість до спілкування.

Ігрові технології, такі як рольові, дидактичні та імпровізаційні ігри, активно впливають на розвиток мовленнєвих та невербальних аспектів комунікації, формують культуру мовлення, здатність взаємодіяти, адаптуватися до умов і виявляти соціальну активність. Застосування рольових ігор розвиває у школярів здатність до емпатії, адже діти у процесі гри привчаються до співпереживання і співчуття, вчаться розуміти різні емоційні стани, з якими зустрічаються у своєму оточенні. Граючи різні ролі, школярі глибше усвідомлюють свої емоції та емоції інших, що є основою для формування емоційного інтелекту, який суттєво підвищує якість міжособистісного спілкування.

Крім того, дидактичні ігри створюють умови для активної взаємодії у групах і парах, що допомагає дітям відчувати себе частиною колективу, узгоджувати свої дії з іншими, а також розвивати навички критичного мислення і аргументації. Ці ігри сприяють соціалізації школярів, оскільки вони вчаться домовлятися, працювати разом для досягнення спільної мети, відстоювати власну думку й одночасно пова-

жати думки інших. Така взаємодія розвиває культуру діалогу, вміння конструктивно реагувати на критику, знаходити компромісні рішення і працювати у команді, що є ключовими аспектами для формування комунікативної компетентності.

Імпровізаційні ігри, завдяки своїй спонтанності, допомагають дітям адаптуватися до різних умов і ситуацій, розвиваючи гнучкість мислення та креативність. Вони дозволяють дітям експериментувати з різними стилями комунікації, що допомагає їм у подальшому легше знаходити підхід до інших людей, швидко пристосовуватися до нових умов і проявляти ініціативу. Імпровізаційні ігри стимулюють розвиток індивідуальних та соціальних здібностей школярів, зокрема здатність швидко реагувати, самостійно приймати рішення і взаємодіяти з однолітками. Все це сприяє формуванню готовності до ефективної комунікації та самостійної роботи у колективі, що є необхідним для їхньої подальшої соціалізації та успішного навчання.

Окрім безпосереднього впливу на комунікативні навички, ігрові технології створюють емоційно комфортне середовище, де діти можуть почуватися впевнено і вільно. Це середовище підвищує мотивацію до навчання, допомагає зняти емоційне напруження, а також стимулює розвиток самооцінки та впевненості у власних силах. Позитивний емоційний досвід, який діти отримують у процесі гри, є фундаментом для формування їхнього позитивного ставлення до навчання та сприяє виникненню бажання спілкуватися з іншими і проявляти себе у колективі [8].

Проте для повного використання потенціалу ігрових технологій у розвитку комунікативної культури молодших школярів важливо враховувати індивідуальні особливості дітей, рівень їхніх соціальних та комунікативних здібностей, а також створювати сприятливі педагогічні умови для впровадження гри в навчальний процес. Педагогам необхідно адаптувати ігрові завдання відповідно до рівня підготовки учнів, забезпечувати можливості для самовираження, підтримувати емоційний комфорт у процесі гри, що сприятиме формуванню відкритості і доброзичливості у дітей, а також розвитку довіри у колективі.

Подальші дослідження у цій сфері можуть бути зосереджені на вивченні впливу ігрових технологій на комунікативну культуру дітей з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, темпераменту та рівня розвитку комунікативних здібностей. Дослідження можливостей інтеграції ігрових методів у різні навчальні предмети також дозволить визначити найбільш ефективні методики для конкретних дисциплін, таких як математика, природознавство, мова. Аналіз ефективності ігор у довгостроковій перспективі допоможе краще зрозуміти вплив ігрової діяльності на соціальні та комунікативні навички учнів, виявивши потенційні можливості створення комплексної системи ігрових технологій для формування комунікативної культури на різних етапах шкільного навчання.

Таким чином, ігрові технології відкривають нові можливості для формування комунікативної культури у молодших школярів і забезпечують багатогранний вплив на соціально-емоційний розвиток дітей. Це сприяє загальному вдосконаленню навчально-виховного процесу, підвищуючи його ефективність та відповідність сучасним вимогам до освіти. Використання ігрових методів у навчанні може формувати не лише комунікативно компетентну, але й соціально активну та емоційно зрілу особистість, яка володіє навичками конструктивного спілкування, співпраці та самовираження у різних соціальних контекстах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бібік Н. М., Вашуленко М. С., Мартиненко В. О. та ін. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2014. 346 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Косенко Ю. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. Суми, 2011. 282 с.
4. Котик Т. М. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів як обов'язковий освітній результат нової української школи. *Освітні обрії*. 2020. № 2. С. 20-26.
5. Матвієнко О., Лук'янченко О. Підготовка майбутніх вчителів до організації ігрового освітнього простору в НУШ засобами конструктору LEGO. *Освітньо-науковий простір*. 2023. № 3 (2). С. 62-70. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3\(2\).2022.07](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3(2).2022.07)
6. Матвієнко О., Олефіренко Т. Емоційне благополуччя дітей та педагогів : проблеми та практика підтримки в умовах військової агресії. *Освітньо-науковий простір*. 2023. № 3 (2). С. 71-79. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3\(2\).2022.08](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3(2).2022.08)
7. Матвієнко О., Олефіренко Т., Губарева Д. Формування пізнавального інтересу у молодших школярів за оновленою структурою уроку. *Освітньо-науковий простір*. 2024. № 6 (1). С. 86-96. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6\(1\).2024.09](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6(1).2024.09)
8. Мельник О. М. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 73. С. 128-132.
9. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
10. Пономарьова К. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови : посібник. URL: <http://surl.li/hazwo>.
11. Сіранчук Н. М. Формування лексичної компетентності в учнів початкових класів на уроках української мови : Монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2017. С. 236-238.
12. Словник синонімів української мови : у 2 т. / авт.-уклад. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук, Г. М. Горюшина, Лозова Н. Є., Н. Ю. Мельник, О. І. Нечитайло, Л. О. Родніна, О. О. Тараненко, В. Б. Фридрак. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови; НАН України. Київ : Наук. думка, 2001. 960 с.
13. Словник української мови : в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970-1980. Т. 9. С. 254. URL: http://ukrlit.org/slovnyk/slovnyk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh
14. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / за ред. М. І. Пентлюк. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.
15. Соняк Н. Л. Дидактичні умови формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі роботи з текстом : дис.... канд. пед. наук. Луцьк-Тернопіль, 2018. 254 с.

REFERENCES:

1. Bibik, N. M., Vashulenko, M. S., & Martynenko, V. O. (2014). Formuvannia predmetnykh kompetentnosti v uchniv pochatkovoї shkoly [Formation of subject competencies in primary school students] : monohrafiia. Kyiv : Pedahohichna dumka [in Ukrainian].
2. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [The great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]. V. T. Busel (Ed.). (2005). Kyiv, Irpin : VTF «Perun» [in Ukrainian].
3. Kosenko, Yu. V. (2011). Osnovy teorii movnoi komunikatsii [Fundamentals of language communication theory] : Navchalnyi posibnyk. Sumi [in Ukrainian].
4. Kotyk, T. M. (2020). Rozvytok emotsiinoho intelektu molodshykh shkoliariv yak oboviazkovyi osvithii rezultat Novoi ukrainskoi shkoly [Development of emotional intelligence

of primary school students as a mandatory educational result of the New Ukrainian School]. *Osvitni obrii – Educational Horizons*, 2, 20-26 [in Ukrainian].

5. Matviienko, O., & Olefirenko, T. (2023). Emotsiine blahopoluchchia ditei ta pedahohiv : problemy ta praktyka pidtrymky v umovakh viiskovoi ahresii [Emotional well-being of children and teachers : Issues and practices of support in conditions of military aggression]. *Osvitno-naukovyi prostir – Educational and Scientific Space*, 3 (2), 71-79. Retrieved from: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3\(2\).2022.08](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3(2).2022.08) [in Ukrainian].

6. Matviienko, O., & Lukianchenko, O. (2023). Pidhotovka maibutnikh vchyteliv do orhanizatsii irovoho osvitnoho prostoru v NUSH zasobamy konstruktora LEGO [Preparing future teachers to organize a play-based educational space in the New Ukrainian School using LEGO]. *Osvitno-naukovyi prostir – Educational and Scientific Space*, 3 (2), 62-70. Retrieved from: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3\(2\).2022.07](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3(2).2022.07) [in Ukrainian].

7. Matviienko, O., Olefirenko, T., & Hubarieva, D. (2024). Formuvannia piznavalnoho interesu u molodshykh shkoliariv za onovlenoiu strukturoiu uroku [Forming cognitive interest in primary school students based on an updated lesson structure]. *Osvitno-naukovyi prostir – Educational and Scientific Space*, 6 (1), 86-96. Retrieved from: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6\(1\).2024.09](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.6(1).2024.09) [in Ukrainian].

8. Melnyk, O. M. (2020). Rozvytok emotsiinoho intelektu molodshykh shkoliariv [Development of emotional intelligence of primary school students]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of forming a creative personality in higher and secondary schools*, 73, 128-132 [in Ukrainian].

9. Bibik, N. M. (Ed.). (2017). Nova ukrainska shkola : Poradnyk dlia vchytelia [New Ukrainian School : Teacher's guide]. Kyiv : TOV «Vydavnychiy dim Pleiaidy» [in Ukrainian].

10. Ponomarova, K. (n. d.). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv u protsesi navchannia ukrainskoi movy [Formation of communicative competence in primary school students in the process of learning the Ukrainian language]. Retrieved from: <http://surl.li/hazwo> [in Ukrainian].

11. Siranchuk, N. M. (2017). Formuvannia leksychnoi kompetentnosti v uchniv pochatkovykh klasiv na urokakh ukrainskoi movy [Formation of lexical competence in primary school students in Ukrainian language lessons]. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].

12. Buriachok, A. A., Hnatiuk, H. M., Holovashchuk, S. I., & et al. (2001). Slovnyk synonimiv ukrainskoi movy : U 2 t. [Ukrainian synonyms dictionary : In 2 volumes]. Kyiv : Naukova dumka [in Ukrainian].

13. Slovnyk ukrainskoi movy : V 11 t. [Dictionary of the Ukrainian language : In 11 volumes]. I. K. Bilodid (Ed.). (1970–1980). Kyiv : Naukova dumka. Vol. 9, 254. Retrieved from: http://ukrlit.org/slovnyk/slovnyk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh [in Ukrainian].

14. Slovnyk-dovidnyk z ukrainskoi linhvodydaktyky [Dictionary-guide on Ukrainian linguodidactics]. M. I. Pentyliuk (Ed.). (2015). Kyiv : Lenvit [in Ukrainian].

15. Sonyak, N. L. (2018). Dydaktychni umovy formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv u protsesi roboty z tekstem [Didactic conditions for the formation of communicative competence in primary school students in the process of working with texts]. *Candidate's thesis*. Lutsk-Ternopil : Dissertation [in Ukrainian].